

In defectu dans effectum
Lumen in caligine.

A

In hac Verbi copula,
Stupet omnis regula.

Magistri Alani Rhythmus alter, quo graphice natura hominis fluxa et caduca depingitur.

Omnis mundi creatura,
Quasi liber, et pictura
Nobis est, et speculum.
Nostræ vitæ, nostræ mortis,
Nostri status, nostræ sortis
Fidele signaculum.
Nostrum statum pingit rosa,
Nostri status decens glosa,
Nostræ vitæ lectio.
Quæ dum primo mane floret,
Defloratus flos effloret
420 Vespertino senio.
Ergo spirans flos exspirat,
In pallorem dum delirat,
Oriendo moriens.
Simul vetus et novella,
Simul senex et puella
Rosa marcet oriens.
Sic ætatis ver humanæ
Juventutis primo mane
Reflorescit paululum.
Mane tamen hoc excludit
Vitæ vesper, dum concludit
Vitæ crepusculum.
Cujus decor dum perorat
Ejus decus mox deflorat
Ætas, in qua defluit.

B

Fit flos fenum, genma lutum.
Homo cinis, dum tributum
Homo morti tribuit.
Cujus vita, cujus esse,
Pœna, labor, et necesse
Vitam morte claudere.
Sic mors vitam, risum luctus,
Umbra diem, portum fluctus
Mane claudit vespere.
In nos primum dat insultum
Pœna mortis gerens vultum,
Labor mortis histrio.
Nos proponit in laborem,
Nos assumit in dolorem;
Mortis est conclusio.
Ergo clausum sub hac lege,
Statum tuum, homo, lege;
Tuum esse respice.
Quid fuisti nasciturus;
Quid sis præsens, quid futurus,
Diligenter inspice.
Luge pœnam, culpam plange,
Motus fræna, fastum frange,
Pone supercilia.
Mentis rector et auriga
Mentem rege, fluxus riga,
Ne fluant in devia.

C

NOTA. — Rhythmus de BB. Virgine, qui scribitur haberi in Bibliotheca cœnobii S. Martini Tornaci, de verbo ad verbum habetur in fine libri v Anticlaudianii; ideoque hic non repetitur.

DOCTRINALE MINUS

ALIAS

LIBER PARABOLARUM

MAGISTRI ALANI DE INSULIS.

AD LECTOREM.

421 Libri hujus elegantiam, et utilitatem, sufficienter tibi, lector, probant multiplices ejus editiones et illustrationes; nam, cum primo Daventriæ, anno 1492, typis excusus, in lucem productus esset, tantam mox nominis claritatem consecutus est, ut eruditissimis commentariis Latinis, illustratus, anno 1501, Lugduni prælii beneficium obtinuerit, præfixo compendio Vitæ auctoris, magistri Alani de Insulis, in parvo folio. Anno iterum 1516, Lipsiæ impressus prodiit in quarto, sed sine commentariis. Denique, etiam in rhythmos Gallicos translatus, et commentariis moralibus ejusdem idiomatis honoratus, anno 1536, Parisiis excusus fuit, in 16, typis Dionysii Janot; idque in gratiam Caroli VIII Francorum regis, ut initio operis testatur ipsemet commentator: qui tamen nomen suum non exprimit, uti etiam nec commentator Latinus. Pro hæc autem editio adornanda, omnium horum editionum exemplaria habui, præterquam Lipsiensis. Quæ, ita

ceſ negligentia typographorum, ſeu correctorum et ſcriptorum, variis eſſen. reſperſa mendia, imo etiam, quorundam temeritate aut ignorantia, hinc inde nonnihil alterata, tamen ſedulo collata ad invicem, et ad antiquiſſimum ms. Bibliothecæ Sancti Martini Tornaci (quod perhumaniter mihi ſubmiſit H. dominus Agidius du Quesne, ejuſdem cænobii Bibliothecarius) veram et genuinam lectionem ſubmiſtrarunt, quam hic exhibeo : adnotata tamen in margine, lectionis varietate plurimorum verborum, et nonnullorum verſuum, ubi præſertim utraq; lectio perfectum aliquem ſenſum admittit (52).

F. CAROLUS DE VISCH
Prior Dunensis.

(52) Lectionum præterea varietatem, quam ex codice Helmſtadienſi aſſert Leyſerus in *Historia poetarum mediæ ævi* (Halæ Magdeb., 1721, in-8), pag. 1064, adnotaviſſus. EDIT PATR.

LIBER PARABOLARUM.

CAPUT PRIMUM.

A Phœbo Phœbe lumen capit ; a ſæpiente
Inſipiens ⁵⁰ ſenſum, quo quaſi luce micat.
Nil aliud niſi ⁵¹ ſe valet ardens Æthna cremare ;
Sic ſe, non alios, invidus igne coquit.
Sus de ſorde levat, ſaltem dum colligit eſcas,
Cur nunquam ſurgit ſorde volutus homo ?
Utribus antiquis vinum committere noli,
Nec ſenibus ſenſum quem retinere velis.
Nititur in vetitum quod in agros deſluit æquor :
Sic inſit illicitum, quam cito peccat homo.
422 Stultior eſt ſtulto, qui mandat balaſama cri-
bro,
Et verbis pleno verba tacenda viro.
Sæpe viatorem nova non vetus orbita fallit,
Sic ſocius ſocium, non vetus, imo novus.
Non eſt in ſpeculo res quæ ſpeculatur in illo ;
Eminet ⁵², et non eſt in muliere fides.
In ſterili ſteriles aratrum facit aggere ſulcos ;
Et labor in miſeris eſt ſine fruge ſcholis.
De minimis granis fit grandis ⁵³ ſumma caballis :
De brevis mendis, non veniale malum
Non ſibi ſed reliquis aries ſua vellera portat ;
Sic aliis unit ſemper avarus opes.
Non velli leviter valet unco quod tenet ille ;
Nec æs a loculo quem tenet arcta manus ⁵⁴.
Mille viris pincerna poteſt præbere lyæum ;
Pocula doctrinæ pluribus unus homo.
Accipit et nunquam reddit mare Scylla receptum ;
Sic capit et retinet debitor æra malus.
Non leviter corio cauis abſtrahetur ab uncto ⁵⁵ :
Nec nebulo diſco, dum ſatiatur eo.
Sub molli paſtore cacat ⁵⁶ lanam lupus : et grex
Incustoditus dilaceratur eo.
Clarior eſt ſolito, poſt nubila plurima ⁵⁷, Phœbus,

A Post inimicitias, clarior eſt et amor.
Loricam duram poſſunt penetrare ſagittæ,
Et corderiſus ⁵⁸ et mala verba meum.
Firmiter in portu puppem tenet anchora morſu,
Sic in propoſito ſpes rata corda tenet.
Subtrahe ligna foco, ſi vis exſtinguere flammas ;
Si carnis motus, otia, vina, dapes.
Ripa retentat aquas pelagi, ne migret in arva,
Et ⁵⁹ tenet irati frena modesta manus.
Sæpe cicatrices in vulnera priſca reſurgunt,
Ad mala facta ſui gens male ſana redit.
Fragrantes vicina roſas uttica perurit,
Sic juſtos ſemper turbat iniquus homo.
In palea dum grana jacent, immunda videntur,
Et ⁶⁰ ſimilis pravis, qui manet inter eos.
B Ictibus undarum rupes immota reſiſtit,
Et bonus aſſiduus fluctibus orbis ⁶¹, homo.
Mobile cum vento folium volat arbore raptum ;
Sic mens inſtabilis ſemper ut aura volat.
Stultus qui puppem ſine remige ducit in altum ;
423 Et ſine ſubſidio qui grave ſumit onus.
Per patulas rimas ſol lucens intrat in ædem,
Corda per auriculas dogma docentis inſit.
Multoties captum trahit hamus ab æquore piſcem ;
Sed bona verba mali nullus ab ore trahit.
Pauperat et ditat ⁶² talorum caſibus ullum ⁶³
Alea : ſed multat ⁶⁴ ut mage fiat inops.
Exſtincti cineres vivent ſi ſulphure tangas ⁶⁵
Sic vetus appoſita mente caeſcit amor.
Dira Charybdis aquas bibit et vomit omnibus horis ;
C Sic dat, ſic aufert ſors ſua dona viris.
Currere cogit equum ſub milite calcar acutum,
Et puerum ſtudio virga vacare ſuo.
Non ſemper perit ipſe ſua qui navigat aura ⁶⁶,
Nec vir qui propria degere debet ope.

VARLÆ LECTIONES.

⁵⁰ Editio Lugdunensis anni 1501 legit, Incipiens. ⁵¹ Ms. quam. ⁵² Eminet, id est, apparet.
⁵³ Maxima. ⁵⁴ Nec res a loculo, quem manus arcta ligat. ⁵⁵ Extorrebatur uncto. ⁵⁶ id est, fœdat. *Dux*
editiones impressæ, legunt, rapit. ⁵⁷ Maxima. ⁵⁸ Sic corderisum. ⁵⁹ Duo exemplaria habent, sic. ⁶⁰ Alia
exemplaria legunt, est. ⁶¹ Omnibus. ⁶² Divitat. ⁶³ Alia legunt, Ulphum, qui Ulphus, celebris olim fuit
luser alearum, qui propter lusum, sæpe erat dives, sed sæpius pauper. ⁶⁴ Vetat, id est, ordinat. Al. vitet.
⁶⁵ Ponas sulphura vivent. ⁶⁶ Alia duo exemplaria sic habent : Non perit ipse sua propria qui navigat
aura.

Tranquillum nequit esse fretum dum peste ⁸⁷ mo- A
[vetur;
Nec mansuetus homo, dum movet ira jecur.
Cur aperit portam, qui claudere non valet illam?
Cur mihi rem spondet qui modo non dat eam ⁸⁸?
Concipit ut pariat mulier dum venerit hora :
Tu quoque suscipiens des aliquando mihi.
Nulla quoque sedare sitim flagrantibus unda ;
Copia nec cupidi cor satiare viri.
Vipera virus habet; quæ dum calet, evomit illud,
Claude sinum ; prohibe ne calefiat ibi.
Futile vas fundit, sincerum vina retentat,
Sic audita tenet mens bona, fundit hebes.
De nuce fit corylus : de glande fit ardua quereus ;
De parvo puero sæpe peritus homo.
In nihilum nix alta fluit, si desuper imber
Decidat ; et vitio fama preempta perit.
Stratus humi palmes subeuntibus indiget ulmis ;
Indiget auxilio divitis omnis inops.
Non possum prohibere canem quin latret ubique,
Nec queo mendaci claudere labra ⁸⁹ viro.
Fumum non ignem jaculatur ab æde ⁹⁰ caminus ;
Colloquio ⁹¹ non re, livor obesse potest.
Non domus, at dominus laudetur, si bonus is sit,
Sin autem : dominum spernimus atque domum.
Non ibis rostrum, non ardea deserit amnem ⁹²,
Non leviter vitium quod ⁹³ facit illud homo.
Aufert sæpe solo nigra nubes lumina solis,
Et patris auxilium sæva noverca mihi.
424 Non semper moriuntur aves quibus insidiatur C
Arcus : nec mihi sunt tela nec hasta minæ.
Sidera splendorem non possunt addere soli,
Cum superet solis lumina cuncta jubar.
Si Cato sis, et vis in candida vertere nigra,
Curia sit curæ ⁹⁴ : dives et esse potes.
In viscum volucres ducit cum cantibus auceps,
In fraudem gentes blanda ⁹⁵ loquela viri.
Impetus est fulvis ⁹⁶ et vasta leonibus ira,
Et tamen inter se jus sociale tenent.
Post noctem sperare diem, post nubila solem,
Post lacrymas risum, lætitiâque potes.
Omnia Cæsar erat, sed gloria Cæsaribus esse
Desiit : et tumulus vix erat ⁹⁷ octo pedum.
Non ruit in rupes, nec in alta pericula navis
Quam maris in motus remige rector agit.

CAPUT II.

Luctatur cum nocte dies, cum nube serenum,
Cum tenebris lumen : cum nece vita vigens
Sic labor in nobis, nam spiritus et caro semper
Pugnant ; et morimur si caro vincat eum.
Pondera portat equus, bos terram sulcat aratro,
Vestem tradit ovis ⁹⁸ ; servat ovile canis.
Omnia quippe suæ naturæ debita solvunt

Præter eum qui plus his rationis habet.
Æthereus motus movet omnia sidera præter
Unum ; sed semper permanet illud idem.
Sic constans et fidus homo sine fine tenebit
Hunc in amore ⁹⁹ modum, quem tenet ipse se-
[mel:
Phœbus ab occasu rursus raptatur ad ortum,
Quem prius huc illuc machina versa tulit :
Sic in amicitia mundus stat, flagrat et alget ¹⁰⁰
Corruit et surgit, quod magis odit, amat ¹⁰¹.
Tutior in terra locus est, quam turribus altis,
Qui jacet in terra, non habet unde cadat.
Impetus et venti, tonitrus et fulmina turre
Flatibus evertunt, stare sed ima sinunt.
Non possunt habitare simul, contraria cum sint
B Mors et vita : procul dissidet hæc ab ea :
Sic duo sunt quæ non possunt habitare ¹⁰² cor unum ;
Hujus amor mundi vanus ; amorque Dei ¹⁰³.
Stratus humi non surgit, item dum poplite flexo
425 Portat onus grave quo præcipitatur equus :
Sic homo qui magna vitiorum mole gravatur,
Non nisi deposita mole levare potest.
Non quo nauta volet, sed quo vehit ¹⁰⁴ aura, vehe-
[tur
Puppis, cum tumidi venerit unda maris.
Non quo propositum, sed quod sors tendit ¹⁰⁵ eun-
[dum
Cuilibet est ; omnes hac decet ire duce.
Apparet phantasma viris ; sed rursus ab illis
Vertitur in nihilum, quod fuit ante nihil :
Sic et adest, et abest fugitivi gloria mundi ¹⁰⁶ ;
Non prius adventat, quam quasi somnus eat.
Dum calor est, et pulchra dies, formica laborat,
Ne pereat dum nix venerit alta, fame :
Sic juvenis dum tempus habet sudoribus aptum
Quærat quo possit lassæ senectæ frui.
Non adeo sublime levat levis ala volucrum,
Quin redeat rursus rura relicta petens.
Non ita subvectos rota surgens tollit in altum,
Quin vergens illos rursus ad ima ferat.
Ebrius ante bibit quam nauseat, ante ligurit
Quam vomat ; ante levat quam pede firmus eat
Non sic in nobis, non est sic ordo retentus,
Ante docere modo quam didicisse juvat.
D Non emitur care res legibus empta fororum ;
Venditor et emptor sunt ibi merce ¹⁰⁷ pares :
Sed nihil est quod sit sub cælo carius emptum,
Quam quod emunt longæ fronte ruente ¹⁰⁸ preces.
Dentibus aristas bos rursus ruminat herbas,
Ut toties tritæ, sint alimenta sibi :
Sic documenta tui si vis retinere magistri,
Sæpe recorderis quod semel aure capis.
Follibus inclusas faber improbus excitat auræ,

VARIE LECTIONES.

⁸⁷ Peste, id est tempeste pro tempestate. ⁸⁸ Alia duo habent : qui dare nequit eam. ⁸⁹ Verba. ⁹⁰ Ore.
⁹¹ Eloquentio. ⁹² Alia duo exemplaria habent, anunt per quod commentator dicit intelligi debere caudam.
⁹³ Dum. ⁹⁴ Curaque sit curæ. ⁹⁵ Leyser, blæsa. ⁹⁶ Sylvis. ⁹⁷ Leyser, tumulum vix habet. ⁹⁸ Exemplaria alia legunt : Vellera portat ovis. ⁹⁹ Leyser more. ¹⁰⁰ Duo exemplaria habent ardet. ¹⁰¹ Amat odit. ¹⁰² Intrare.
¹⁰³ Vanus amor mundi, verus amorque Dei. ¹⁰⁴ Volet. ¹⁰⁵ Exemplar unum habet, ducit ; aliud, docet.
¹⁰⁶ Alia exemplar habet, census ¹⁰⁷ Mente ¹⁰⁸ Leyser, rubente.

Dum ferrum durum molliat ipse focus :
 Sic ortus furor intus agit præcordia stulti,
 Dum molles reddit litis agone vires.
 Voce molossorum latebris ⁶⁰ arcentur onagri,
 Exit et ipse canum dente domandus ⁶¹ aper;
 Sic et presbyteri vitiosos quærere debent,
 Et nisi pœniteant, ense ferire Dei.
 Et miser et dives fuit olim rex Mida ⁶², dives
426 Auro; sed vitæ conditione miser :
 Sic custos census, sic omnis vivit avarus,
 Dum nihil et multum possidet ipse boni.
 Hesperius astrorum se profert ⁶³ vespere primum,
 Et facit immensum quo micat ipse jubar :
 Sic cito non tarde monstrat egentibus ille
 Qui clarum gemini lumen amoris habet.
 Æolus ingentes ⁶⁴ ventorum temperat iras,
 Et mare Neptunus sæpe tridente domat :
 Sic sese dominus faciat feritate timeri,
 Qui regimen magnæ gentis habere capit.
 Bella movet citius cui desunt cornua taurus,
 Quam qui cornuta fronte ferire potest :
 Sæpius in vico pueros pugnare videmus,
 Quam validos homines queis solet esse vigor.
 Impatiens animi ⁶⁵ si bos jungatur aratro,
 Tortam, non rectam carpit arando viam :
 Sic sunt qui retrahunt gradientes sæpe retrorsum,
 Cum videant illos ⁶⁶ carpere lucis iter.
 Cum nive, cum pluvia, cum grandine vertere ca-
 |pras,
 Ac niti contra fronte videmus oves :
 Injustos fraus, ira, nefas, injuria raptant,
 Sed justus toto corde resistit eis.
 Non potis est pelagus leviter transcurrere lembus ⁶⁷
 Ni sit qui remis currere cogat eum.
 Non valet ad metam cursum perducere cursor
 Ni sibi spes et pes auxilientur ei ⁶⁸.
 Longius ille videt qui multis spectat ocellis,
 Quam cui dat visum solus ocellus, homo :
 Idcirco vaccam servandam tradidit Argo
 Sponsa Jovis Juno, non, Polypheme, tibi.
 Vim minus exercet qui late spargitur ignis,
 Quam cui collectæ vim tribuere faces
 Fortius invadit qui vires colligit hostem,
 Quam qui dispersis viribus instat ei.
 Pessimus est hostis qui cum bene feceris illi,
 Fortius insurgit, bella movendo tibi :
 Sic carni fac velle suum si bella moveri
 Vis tibi : si pacem, colla domato ⁶⁹ fame.

CAPUT III.

Non teheas aurum totum quod solendet ut aurum,

A Nec pulchrum pomum quodlibet esse bonum.
427 Non est in multis virtus quibus esse videtur
 Decipiunt factis lumina nostra suis.
 Plus aloës quam mellis habent in pectore tales
 Quos sanctis similes simplicitate putes.
 Morsibus aggreditur lignum capra cui religatur ⁷⁰
 Cum sit nil aliud, quod sibi detur ibi ⁷¹.
 Quamvis delicias cupiat sibi quisque; necesse est
 Ut capiant omnes id quod habere queunt.
 Nil prodest optare magis, vel quærere nobis
 Quam quod vel quantum vult Deus ipse dare.
 Ad vada Neptuni fontes et flumina currunt,
 Et quocumque potest currere currit aqua
 Per valles quas semper amat, dilabitur unda,
 Et colles odio quos habet, illa fugit.
B Queis satis est, his plura fluunt : his undique fertur,
 His datur, his emitur : pauper ubique jacet.
 In Boream Zephyrum converti sæpe videmus,
 Nomine mutato rursus et hunc in eum.
 Non tamen admiror de tempore si varietur,
 Cum sic cunctorum Conditor ipse velit :
 Sed miror miranda nimis, vaga corda virorum,
 Cur toties mutent se, prohibente Deo.
 Non aliam legem patitur fur quam latro captus,
 Quamvis nocte latro, fur eat ipse die.
 Non minus hic peccat qui censum condit in agro,
 Quam qui doctrinam claudit in ore suam.
 Absit commissum sine lucro ferre talentum,
 . Ne servos nequam nos vocet ira Dei.
C Non opus est somno Syrenes ingredientii,
 Nec sibi qui studio falsa cavere volet.
 Sæpe stylum vertit, qui versum ⁷² vertere debet,
 Dentibus est unguis, scalpit et ungue caput ;
 Quærit quæ primum, quæ postea ponere possit,
 Non quævis apte verba locare potest.
 Thersites numerum non vires auxit Achivis,
 Inops virtutis, garrulitate potens :
 Sic inter scacos alphinus inutilis exstat
 Inter aves bubo, fucus et inter apes ;
 Inter nafrantes cifram, juvat esse figuras
 Et vult multoties anticipare locum.
 Separat instantes isthmus brevis insula fluctus,
 Hæc pacem gemini continet unda ⁷³ maris.
 Non possunt tauri concurrere fronte minaci,
D Dum baculum pastor sublevat inter eos.
428 Apula gens et gens Lucania bella ⁷⁴ minan-
 tur,
 Sed rabiem media gens Venusina vetat.
 In cavea propria sit atrox et aspera vulpes,
 Quæ prius aufugeret ⁷⁵⁻⁷⁶ si foret illa foris.
 Improbus et mordax canis est in limine noto

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁰ Sylvis. ⁶¹ Exemplar Lugdunense habet : tenendus Parisiense, timendus. ⁶² Midas rex fuit Phrygum, de quo fabulantur poetæ : cum omnia quæ tangeret verterentur in aurum, etiam cibus et potus, fame interiisset, nisi dii illius miserti, eum liberassent. ⁶³ Præfert. ⁶⁴ Ingratas. ⁶⁵ Leyser, aratri. ⁶⁶ Leyser, alias. ⁶⁷ Pro transcurrere lembus, alia exemplaria habent, transire liburnus. ⁶⁸ Leyser, ibid. ⁶⁹ Domare. ⁷⁰ Quo religatur. ⁷¹ Duo exemplaria legunt : Cum sibi nil detur quod lacerare queat. ⁷² Leyser, fingere. ⁷³ Leyser una. ⁷⁴ Qædam exemplaria hunc versum ita leant : Apula gens, Lucanaque, semper bella minantur. ⁷⁵⁻⁷⁶ Item : Quæ potive fugeret, etc.

Dum videt auxilium vim sibi ferre canum :
 Inter consortes audacior est homo nequam
 Quam sit in externis hoste minante locis.
 Inventum tarde leporem cito perdimus inter
 Vepreculas, cum sit res fugitiva lepus.
 Perdimus anguillam manibus dum stringimus illam,
 Cujus labilitas fallit in amne manus;
 Sic abit inventus nisi conservetur amicus,
 Et, nisi libertas mutua servet eum.
 Non bene firmus erat, digito qui solvitur uno
 Nodus : nec fortis, tam cito fracta fides.
 Nunquam fidus erit, qui desinit esse fidelis,
 Nunquam qui non est fidus, amicus erit
 Ex quo conveniunt duo pectora pectus in unum ;
 Fas est ut maneant pectora pectus idem.
 Mente minus sanus quam corpore creditur æger,
 Qui medicos ejus fuste vel ense ferit.
 Quis magis insanus quam cæcus in ardua ductus,
 Si tunc contemnat felle tumente ducem ?
 Lippo, non lusco collyria nigra medentur,
 Qui semel est luscus, non nisi luscus erit.
 Nolumus in scirpo, quo non est, quærere nodum,
 Nec super infirmum ponere magna gradum :
 Pasce canem, pastus tuus illum leniet, et te
 Quamvis cædatur, cæsus amabit herum,
 Fac servo nequam bona, semper et omne quod illi
 Præbueris perdes ; cum sibi nullus amor.
 Ridiculus mus est, qui muribus imperat : et qui
 Tanquam rex horum sic ⁷² dominatur eis ;
 Non minor est risus de servo quando levatur
 In dominum ; quando voce manuque furit ⁷³
 Asperius nil est humili cum surgit in altum ;
 Ringitur ⁷⁴ in celsa simia sede sedens.
 Diversis diversa valent medicamina morbis,
 Ut variant morbi, sic variantur ea.
 Non uno doctrina modo se mentibus infert,
 His timor, his monitus, his adhibetur amor.
 Quadrupedes adaquare nequis dum percusis il os,
429 Nec cogit pueros virga studere rudes.
 Parvula venalem comprehendit mantica telam,
 Et jacet exiguo multiplicata loco :
 Qui sic, quod cupidæ menti non sufficit orbis ?
 Prædia terrarum, gloria, census, honor ?
 Jus est, ut penitus terræ sit homunculus expers ;
 Qui totam terram solus habere cupit.
 Faucibus innocuis deserta leunculus ambit,
 Cum nihil inveniat quod lacerare queat ;
 Non semper pungit serpens, nec fundit ubique
 Virus, quod secum semper in ore gerit :
 Non equidem stimulo, nec parceret ille veneno,
 Si quid adesset quod lædere posset eo.

CAPUT IV.

Non bene de pedibus spinæ tribulique trahuntur,
 Dum brevis interius spina relicta jacet ⁷⁵ ;
 Quo mora major erit, tanto magis vulnera putrent,

A Et tunc non possunt absque dolore trahi.
 Qui culpas de corde trahit, trahat usque recenter
 Et cunctas pariter, ne ferat una necem
 Quid prodest medicum plagas sanasse ducentas,
 Si maneat quædam qua moriatur homo ?
 Arbor quæ late ramat ⁷⁶, nisi firma sit imo ⁷⁷,
 Cum ranis facili corruiet icta Noto.
 Sed quæ radices habet in tellure profundas,
 Obstat, et evelli ⁷⁸ peste furente nequit.
 Qui ramos famæ, non radices meritorem,
 Extendit late, scito quod ipse cadet :
 Non solum cælo, qui talia vana profatur,
 Ast etiam vitio displicet ille solo.
 Non minus est dulcis parvo de fonte recepta
 Quam quæ de magno flumine fertur aqua.
 B Et cadus et dolium retinent quandoque Falernum,
 Nec dolium melius quam brevis ipse cadus.
 Nec magis egregio dulcescit potus in auro
 Quam facit in vitro quod minus asse valet.
 Quamvis quisque miser benedicat vel bona, nemo
 Corpore pro misero vilia verba putet.
 Visibus intentis scrutatur ab æthere terram ⁷⁹
 Mivus : et a longe frustra ⁸⁰ relicta videt :
 Non, licet esuriat, statim descendit ab alto,
 Sed variis gyris circuit usque locum.
 Sunt nam qui laqueos posita dape ponere callent,
430 Ut sic incautæ decipiantur aves.

Denique percepto nihil aucupis artis adesse,
 Unguibus accedit tutus et exta capit.
 C Nonnihil exempli vermes de carne creati
 Demonstrant oculis mortificantis ⁸¹ opus :
 Dentibus invadunt acceptam morsibus illam,
 Non quærunt aliam, dum sibi durat ea.
 Consilii nihil est, nisi sal succurrere possit,
 Sal positum large, mordet et arcet eos.
 Vermibus hic mos est : nec solum linquitur illis,
 Sunt in quos transit jam furor ille viri.
 Non propter pennas laudat conviva volucrem,
 Nec propter corium mango ⁸² disertus equum ;
 Non equidem, similis per singula cursitat usus,
 Vestes non homines omnis honorat homo.
 Hunc nova facta novum statuunt per sæcula mo-
 [rem ⁸³,
 Quod nihil excepto paupere vile jacet.
 D Nil bene pauper agit : sed pro ratione tenetur
 Quidquid agit dives, seu bene, sive male.
 Sumpta quid esca valet quæ quam cito sumitur exit,
 Nausea cor vexat, viscera laxa dolent :
 Quando non patitur medicamina morbus in alvo,
 Non signum vitæ, sed necis esse puto.
 Ut dape venter eget, sic spiritus indiget illa,
 Non bene pascuntur, cum nihil alter habet.
 Non discunt quicumque scholas ubicunque fre-
 [quantant,
 Nam plures veniunt ut videantur ibi.

VARIE LECTIONES.

⁷² Sit. ⁷³ Ferit. ⁷⁴ Pingitur. ⁷⁵ *Leyser*, manet. ⁷⁶ Frondet. ⁷⁷ Una. ⁷⁸ *Leyser*, everti. ⁷⁹ *Leyser*, prædam. ⁸⁰ Scruta. ⁸¹ Testificantis. ⁸² *Mango*, vocatur ille qui merces polire novit ut plurimum vendantur. ⁸³ *Leyser*, singula.

Bos semel est vitulus, canis semel ipse catellus,
 Cur homo his puer est, quem semel esse licet ?
 De puero natura senem facit, ut petit ordo,
 Sed vitium puerum de sene reddit item.
 Non est barbati plaustrillo ⁴⁴ jungere mures,
 Nec casu tali multiplicare vices :
 Bis puer est homo, vir semel est, quem viribus una
 Cum sensu lassus, alba ⁴⁵ senecta domat.
 Sæpe molossus ovem tollit de fauce luporum,
 Ut raptam comedat, non ut abire sinat :
 Quid refert an ab hoste lupo comedatur an illo,
 Cum dentes æque sint utriusque graves !
 In multis similes ratio considerat actus
 De quibus expertus dicere verba potest ⁴⁶.
 Res hominum sævus defendit ab hostibus Alcon ;
 Ut sibi non aliis res tueatur eas.
431 Simpliciter cæcus prohibetur ducere cæcum,
 Ne cæcus cæcum ducat in antra suum ⁴⁷ ;
 Sed tamen insanum prohibere nequimus Alanum
 Quin dubio cæcos ducere calle velit.
 Non queritur quod turpe pedes offendat eundo,
 Sed quod tam pauci nocte sequuntur eum.
 Miror et admiror quod iter ducis ⁴⁸ arripit ille ;
 Quem constat nunquam scisse vel isse viam.
 Ad bellum qui ⁴⁹ durus erat, migravit Achilles
 Ægætho thalamos ingrediente domi.
 Qui jacet in plumis, nil duri passus in illis ⁵⁰,
 Non valet ut suetus ⁵¹ vir tolerare malum.
 Imbribus et ventis mutat gena lassa colorem,
 Uritur et leviter sole tenella cutis.
 Mollibus assuetus clypeum bene non gerit armus,
 Nec retinet gladium firmiter uncta manus.
 Non omnis socius fides est, non omne fidele
 Pectus, non omni me sociare volo :
 Qui socius volet esse meus, non alter, at idem
 Fiat ego : quia non est satis, alter ego.
 An teneam socium ⁵² qui scit quod nescio, vel qui
 Id quod non habeo cum precor ⁵³, illud habet
 Cum socio socius deliberat omnia doctus,
 Cum sibi concordant consona corda duo.
 Crastinus ingrato procrastinat omnia more,
 Et de cras uno, cras mihi mille facit.
 Cur hodie non multiplicat, qui multiplicat cras ?
 Nonne dies solem signat uterque suum ?
 Post hodie cras esse solet, cum sole reductum,
 Sed non cras illud quod mihi spondet habet :
 Cras illud nunquam, nec sol orietur in illo
 Cum cras venturum sit sine fine suum.

CAPUT V.

Non sunt digna coli quæcunque coluntur in orbe
 Jugera, nec fodi vinea quæque manu ⁵⁴.
 Quid prodest arare solum, vel fodere vitem,
 Cum nihil hoc fructus nil ferat illa meri ?

A Incultus requiescat ager sterilis, requiescat
 Et vitis, nunquam vindemianda mihi :
A simili, cessare probo debere datorem,
 Qui colit indignos, et sua tradit eis.
 Qui sua dat dignis, serit et metit, unit et amplat,
 Indignis vero res data tota perit.
432 Nos asinus ridere facit, dum more leonis
 Pingitur, et vulpes subdola cogit idem.
 Exuat hic pellem qua se putat esse leonem,
 Ut patiens oneris jussa sequatur heri.
 Hortor et ut vulpes propria sub pelle quiescat
 Ne moveat risum pelle leonis ovans
 Inflando se rana bovi par esse volebat,
 - Ulcisci pullos quos pede pressit aquis ⁵⁵ :
 Ast bos juravit ranunculus ante creparet
B Per medium quam par efficeretur ei.
 Surgentem Drusus festinat radere barbam,
 Ne noceat lippæ noctibus umbra genæ :
 Apponit speculum, speculo monstrante relictos
 Forficibus tollit, forpicibusque pilos ;
 Et ne prurigo caput occupet, omnibus horis,
 Lotricem promptam quæ lavet illud habet
 Præterea, faciebus aquam manibusque ministrat
 Quotidie scopis, a scobe tecta piat ⁵⁶.
 Hoc facit exterius, sed sordes colligit intus,
 Nec sibi crescentes radere curat eas.
 Constat ut illa manus primo perpulchra lavetur,
 Quæ sibi præsumit vasa lavare Dei ;
 Munda manus mundum vas quod lavat efficit illud :
C Sordida, sordidius quam fuit ante facit.
 Tacta luto subducta sibi trahit insita ⁵⁷ sordes,
 Et nigra sit subito quæ prius alba fuit.
 Non me verrucas juste reprehendit habentem,
 Qui sibi portanti tubera parcit homo :
 Ulceribus plenum primo se liberet ipsum,
 Postea verrucas rideat ille meas.
 Nemo potest pugilem nexu prosternere fortem,
 Ni luctæ patiens, aggrediatur eum.
 Nunquam formosæ cecidissent mœnia Trojæ
 Ni cœptus fuerat quo cecidere labor.
 Incipiat quicumque cupit bonus et pius esse ;
 Dimidium facti qui bene cœpit habet.
 Quomodo fiet opus, nisi primitus incipiatur ?
 Omnia principium constat habere suum.
D Audaces fortuna juvat, nil grande cor audax
 Terret : nil animi quidquid abhorret habet.
 Non potis est magnus, gibbo prohibente, camelus
 Pertransire brevis leve foramen acus :
 Nec transire sinit locupletem janua cœli,
 Dum cogit miserum sistere pondus opum.
433 Cur animæ mortem tam pravo ⁵⁸ corde ro-
 [quirit,
 Cur sibi quod tollit vivere, captat homo ?

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁴ Postello. ⁴⁵ Leyser, laxis balba. ⁴⁶ Vera potest. ⁴⁷ Leyser, secum. ⁴⁸ Lucis. ⁴⁹ Quia. ⁵⁰ Leyser, armis. ⁵¹ Ed. De Visch., assuetus. ⁵² Alia duo exemplaria habent : Non teneo socium, etc. sine interrogatione. ⁵³ Leyser, non habeo, forsitan illud, etc. Leyser, scindere. ⁵⁴ quaque manu. ⁵⁵ Leyser arans. ⁵⁶ Lavat. ⁵⁷ Insita. ⁵⁸ Leyser, prono.

Felix est pauper, quem pauperat ipsa voluntas:
 Non est quod tergum, cum petit alta, gravet;
 Nec latro, nec prædo, nec fur vafer insidiatur,
 Dum carpit sumptas⁹⁹ absque timore vias.
 Mille viæ ducunt homines per sæcula Romam,
 Qui Dominum toto quærere corde volunt:
 Est via quæ ducit montes directa per altos,
 Vepribus et¹⁰⁰ spinis arduitate gravis:
 Est quoque nonnullus callis quem calculus asper
 Asperat, et plantas quotidianus arat;
 Est via per pontum, via per deserta, per imas
 Valles, per scopulos, per loca dura pedi:
 Per nemus et latebras, per lustra timenda ferarum,
 Per spinas, tribulos, per lutulenta vada.
 Semper hiat corvus, semperque cadavera capiat
 Semper amat mortem, mors quoque¹ pascit eum.
 Quem sua debilitas, et quem premit ipsa senectus,
 Lætificant illum cum putat ipse mori.
 Non solum corvus morituris insidiatur,
 Maxima pars hominum jam facit illud idem.
 Filius ante diem mortem patris optat, ut hæres
 Fiat; et ut miseram lege capessat opes.
 Proh dolor! in clerum transit dolor, et scelus illud;
 Illic emit ecclesiam, dum tenet alter eam.
 Bis bos percutitur, bis ferrum sentit acutum,
 Si contra stimulum calcitret ipse suum:
 Efficit ex uno duo vulnera, vulnere ferrum,
 Ulterior primo pejor et ictus erit.
 Cur igitur domino servi parere creati
 In dominum rabie pectoris arma levant?
 Hic furor, hæc rabies, hæc indignatio risum
 Præbet, et invisum quærit habere malum.
 Dum caput obstipum² domino stomachante tenebat,
 Graviter evasit vincula Davus heri.
 In dementato³ non est modus immoderato,
 Dum baratro donat quidquid habere potest.
 Non minus excedit normam rationis avarus,
 Dum nihil expendens, semper acervat opes.
 Nemo sequatur eos, quoniam vitiosus uterque,
 Est via quam virtus inter utrumque docet.

434 Hic canis, ille lupus, cum carnem devoret alter,
 Ut lupus occultet⁴, seu canis alter opes.
 Frontibus adversis pugnantis crimina secum
 Vitet, qui vitæ carpere curat iter.

CAPUT VI.

Si quis arare sibi fructuosum curat agellum,
 Et mandare suum postea semen ei,
 Primitus exstirpet spinas quæ frugibus obsunt,
 Et vepres si quæ sint ibi, falce secet⁵.
 Obsunt et⁶ filices, filices delere nocivas
 Studet qui segetes purificare volet.
 Non seges quodcunque solum cum semine profert,
 Emergunt sordes luxuriante fimo.

A Cura vigil bene curat agros, incuria quippo
 Reddit eos steriles; unde poeta refert:
 « Neglectis urende flix innascitur agris. »
 Per filicem, vitium denotat ipse viri.
 Nescit homo quid dulcis habet dulcedinis esca,
 Qui nunquam didicit quid foret ipsa fames.
 Post sitis ardorem, post esuriam, duo nobis,
 Dulcia sunt valde, potus et ipse cibus.
 Dulcius hærescunt humano mella palato,
 Si malus hoc ipsum mordeat ante sapor.
 Qui patitur frigus, calidos veneratur amictus,
 Qui morbum magnum, sorte salutis ovat.
 Qui bonæ falsa soli considerat, et bona cœli,
 Falsa sinat penitus, et bona vera petat.
B Pectus ab illicitis et casibus exuat orbis,
 Qui volet in cœlis anticipare locum.
 Non bene vivit homo, quem rerum sollicitudo
 Torquet: et exanimat⁷ nocte dieque metus.
 Non bene securus dormit, qui perdere vitam
 Una cum rebus quas habet ipse timet.
 Unde per exemplum legimus monstrasse tyrannum,
 Quod non (ut dixit verna) beatus erat:
 Ad mensam ducti supra caput ipsius onsem
 Pendebat, tenui vix retinente filo;
 Hunc, dape conjuncta, vesci præcepit: ut ausus
 Non erat is, quoniam vidit ubique⁸ necem;
 « Sic ait, est de me, lapsum casumque timente,
 In, certo, propria morte vel hoste mori. »
 Ad mala facta malus socius socium trahit, et sic
C Fit malus et nequam, qui fuit ante bonus.
 Nec mirum, quoniam velocior ad mala spes est,
 Quam sit ad illud opus quod Deus optat agi.
435 Ima petit levius quam surgat in ardua pondus,
 Quod vix de terra colla bovina trahunt,
 Nonne hoves qui plaustra trahunt, quandoque tra-
 [huntur,
 Dum rota declivo tramite mota ruit:
 Cum trahit hic sursum quantum valet, illa deorsum,
 Impedit hæc illum, retroque sæpe cadit.
 Nam magis est pronum celso de vertice sumptum,
 Quam quod ab occidua valle resurgit iter.
 Advena silvarum si bestia forte caninam
 Indicat in turbam, nonne peribit ibi?
 Nonne chelindrorum moriuntur morsibus illi,
 Quos via vel casus protrahit inter eos?
 Quis nisi sit serpens, serpentibus associatur,
 Cum graviter pungant id quod adhæret⁹ eis?
 Marcescunt flores, et gramina mortificantur
 Quæ solo tactu fusa venena cremant.
 Hos inter pueros dubios gens Marsia ponit,
 Utrum se geniti sint ita scire volens:
 Illis nam solis parcunt, ut dicitur, angues,
 Dum sibi blanditiis oris amicat eos.

VARIE LECTIONES.

⁹⁹ Capit assumptas. ¹⁰⁰ Leyser, sentis. ¹ Leyser, lero. ² Duo exemplaria habent oppositum. ³ Eadem exemplaria legunt, immomentaneo. ⁴ Vulpes ut occultet. ⁵ Metat. ⁶ duo exemplaria habent, filices, duo aminat. ⁷ utrinque. ⁸ Iahæret.

Dum curvare potes, vel curvam tenere virgam,
 Fac sit ut ad libitum plantula ducta tuum ¹⁶.
 Cum vetus in magnum fuerit solidata vigorem
 Non leviter flectes imperiale caput.
 Rursus, si tortam patiaris surgere primum,
 Semper ut est primo torta manebit ea.
 Sic homo dum puer est, doceatur recta tenere,
 Ne cor assuetis imbuat ille malis.
 Argillam figulus quamvis mutaverit udam,
 Sed siccae formam non adhibere potest.
 Cervinam pellem latrat per tecta catellus
 Primitus, ut silvas doctus inire queat.
 Tres servos tribus usque modis servire videbis,
 Non uni domino tres simul, imo tribus.
 Est nam qui vitæ fidens mercede futuræ,
 Subjacet imperiis, obsequisque Dei :
 Hic servus non est, quoniam qui frena salubris
 Justitiæ patitur, liber et altus erit.
 Est quoque qui misero subjectus paret homello,
 Ut quondam primi constituere patres ;
 Non tamen hunc totum sibi subjugat imperiosus,
 Interior vinculis non retinetur homo.
 Tertius est servus, vitio qui semper obeant,
 Hic penitus servus vivit utroque modo.
436 Ut perpendiculo paries æquetur, oportet
 Ne domus hoc ipso deficiente ruat.
 Quomodo stare potest titubantis machina muri,
 Si fundamentum debile fallat onus?
 A simili, si quis sublimes tendit ad artes,
 Principio partes corde necesse sciat.
 Artes post ¹¹ partes veteres didicere poetæ ¹²,
 Idcirco magnum promeruerit decus.

A Primo dictantes, et postea versificantes.
 Tendentes ¹³ ferulæ supposuere manus :
 Partibus imbutos, sapientia duxit Atheuas.
 Quatrinum ¹⁴ trivio continuando sibi.
 Illicitos, miserande puer, compesce furores,
 Scito quod ad mortem commovet hostis eos.
 Aufer ab his mentem, miserosque videto dolores ;
 Altera plus istis sunt meditanda tibi.
 Esto memor quod pulvis eris, quod vermibus esca,
 In gelida putris quando jacebis humo.
 Non erit in mundo qui te velit ultra videre,
 Cum tua rancidior sit cane rupta caro.
 Cur proprio caput ense secas, cur sponte catenas
 Dæmonis incurris? cur sua jussa facis;
 Motibus assidue surgentibus obvius obsta,
 B Nec superet qui te sic superare putat.
 Heu ! quid homo tantum quærit ¹⁵ dum transit ut
 [umbra,
 Qui nunc stare putat, nunc cadit ima petens.
 Quid certum manet huic, nisi mors et mortis
 [imago?
 Hunc semper sequitur; hunc tenet, huncque
 [trahit.
 Heu ! cur gaudet homo, cur ille superbit; et ad
 [quid ?
 Cur ducit fastus ¹⁶, qui cinis est et erit ?
 Cur cupit, et metuit, et cur sibi subdere tentat
 Omnia ? cur semper vivere quærit ibi ¹⁷ ?
 Non sic, non ; quoniam perit illa putatio jam jam ¹⁸,
 C Ros cadit, et vitæ rursus ad ima ruit :
 Sic stat homo ; vel dic quo facto cætera constant,
 Quid plus sunt ? vanum singula, quæque nihil.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁶ Duo exemplaria habent : Fac sic ad libitum, stet tua plantatum. ¹¹ Per. ¹² Leyser, magistri. ¹³ Leyser, gaudentis. ¹⁴ Leyser Quadravium. ¹⁵ Vacuus. ¹⁶ Statum. ¹⁷ Alia exemplaria habent, vivere posse putat. ¹⁸ Jam jam, alia habent vana.

AD OPERUM ALANI DE INSULIS

EDITIONEM

CURANTE CAROLO VISCHIO DATAM

SUPPLEMENTUM.

DE ARTE SEU ARTICULIS CATHOLICÆ FIDEI.

MONITUM.

(D. Bern. PEZIUS, Dissert. isagog. ad tom. I *Anecd.*, p. LXXIII.)

De vita et morte Alani Magni de Insulis, sacre theologiæ doctoris, cognomento Universalis, et gloriosi
 cholæ ecclesiasticæ Parisiensis moderatoris, humilis Cisterciensis conversi historicam Relationem Carolus